

บทที่ 3 วิธีการศึกษาวิจัย

การศึกษาเรื่อง การพัฒนาตลาดทางเลือกตามปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง กรณีศึกษาชาวปลอดภัยบ้านวังหัวเรือ ตำบลวังตะเคียน อำเภอหนองมะโมง จังหวัดชัยนาท มีวัตถุประสงค์ เพื่อศึกษาการจัดการผลผลิตทางการเกษตรของชุมชน และเพื่อสร้างกระบวนการเรียนรู้ให้เกษตรกรสามารถพัฒนาตลาดสินค้าเกษตรทางเลือกตามหลักทฤษฎีใหม่ เป็นการศึกษาเชิงคุณภาพ โครงการวิจัยครั้งนี้มุ่งเน้นการพัฒนาวิถีชีวิตตามกรอบทฤษฎีใหม่ในขั้นที่ 2 และ 3 อันเป็นการร่วมแรงร่วมใจกันของชาวบ้านในการขยายภาวการณ์ใช้ชีวิตตามแนวทางหลักเศรษฐกิจพอเพียง ดังนั้น วิธีการวิจัยจึงเป็นไปในทิศทางที่ให้ชาวบ้านมีส่วนร่วมในการวิจัยทุกขั้นตอน และนำความรู้จากการวิจัยมาใช้พัฒนาชุมชนได้อย่างแท้จริง อันจะนำไปสู่กระบวนการของการสังสมประสบการณ์เพื่อที่จะพึ่งพาตนเองได้โดยสมบูรณ์ ด้วยเหตุนี้ ทีมงานวิจัยจึงเลือกใช้การวิจัยเชิงคุณภาพในรูปแบบการวิจัยปฏิบัติการอย่างมีส่วนร่วม (Participatory Action Research) เพื่อให้บรรลุเป้าหมายของการวิจัยใน ครั้งนี้

1. พื้นที่การศึกษา และการคัดเลือกพื้นที่การศึกษา

โดยวิธีการเลือกพื้นที่การวิจัยนั้น มีฐานความคิดจากกรอบทฤษฎีใหม่ที่มีอยู่ 3 ขั้น ซึ่งผู้วิจัยเลือกพื้นที่ซึ่งสามารถประสบความสำเร็จจากการทำเกษตรกรรมตามแบบทฤษฎีใหม่ในขั้นที่ 1 ไปแล้ว กล่าวคือ เป็นชุมชนที่ทำเกษตรแบบพึ่งตนเอง และลดความเสี่ยงโดยหลีกเลี่ยงการปลูกพืชเชิงเดี่ยวได้ แต่กำลังจะพัฒนาชุมชนของตนด้วยการรวมกลุ่มกันเพื่อความก้าวหน้าในด้านการตลาด การทำธุรกิจกับบุคคล และองค์การภายนอกชุมชน รวมถึงการเพิ่มอำนาจการต่อรอง และช่องทางการจัดจำหน่ายผลผลิตของชุมชน ซึ่งข้อมูลชุมชนต่าง ๆ ที่มีแนวโน้มจะเป็นพื้นที่ของงานวิจัยครั้งนี้ ทางทีมงานวิจัยได้สืบค้นข้อมูล และสอบถามจากเจ้าหน้าที่ที่มีบทบาทในการพัฒนาพื้นที่โดยตรง อันจะทำให้ผู้วิจัยเข้าถึงข้อมูลทุกมิติอย่างเป็นจริง ทั้งนี้ ทีมงานวิจัยได้เลือกพื้นที่บ้านวังหัวเรือ ต.วังตะเคียน อ.หนองมะโมง จ.ชัยนาท เป็นพื้นที่การศึกษา

เหตุผลในการเลือกพื้นที่บ้านวังหัวเรือ เนื่องจากการที่ทีมงานวิจัยได้ลงพื้นที่ไปทำการสัมภาษณ์พูดคุยกับชาวบ้าน และผู้นำของชุมชนแต่ละแห่งข้างต้นแล้ว พบว่าบ้านวังหัวเรือ ต.วังตะเคียน อ.หนองมะโมง จ.ชัยนาท เป็นชุมชนที่ค่อนข้างมีแนวโน้มในการพึ่งพาตนเองในการบริโภคได้ โดยครัวเรือนต่างๆ สามารถปลูกข้าวได้พอเพียงแก่สมาชิกในครอบครัว และชาวบ้านมีการปลูกพืชผักสวนครัวเพื่อลดต้นทุนค่าใช้จ่ายด้านอาหาร อีกทั้งชุมชนยังเกิดการปรับเปลี่ยนวิถีการผลิตโดยหันไปใช้ปุ๋ยอินทรีย์เพื่อลดการใช้ปุ๋ยเคมีด้วยแนวคิดที่เห็นคุณค่าของมิติสุขภาพ และการลดต้นทุนในการทำเกษตรกรรม ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดเศรษฐกิจพอเพียง แต่ยังคงขาดโอกาสที่จะพึ่งพาตนเอง

ทางด้านตลาด เนื่องจากผลผลิตข้าวในแต่ละปีของชุมชนมีเหลือจากการบริโภคในปริมาณมาก ขณะที่อำนาจการต่อรองราคา และช่องทางการขายผลผลิตยังมีทางเลือกอยู่น้อย นอกจากนั้น ชาวบ้านยังแสดงให้เห็นถึงความกระตือรือร้นที่ต้องการพัฒนาชุมชนของตนให้ดีขึ้นกว่าเดิม โดยได้แสดงความคิดเห็นถึงความต้องการการสนับสนุนจากหน่วยงานภายนอกเกี่ยวกับแนวทางในการพัฒนาชุมชน ดังนั้น ทีมงานผู้วิจัยจึงเลือกบ้านวังหัวเรือเพื่อร่วมเรียนรู้และค้นหาองค์ความรู้ เพื่อให้ชุมชนเกิดความยั่งยืนของการพึ่งพาตนเองอย่างครบวงจรในการทำเกษตรกรรม

2. ประชากร

ชาวบ้านชุมชนบ้านวังหัวเรือ ตำบลวังตะเคียน อำเภอหนองมะโมง จังหวัดชัยนาท

3. ขั้นตอนการทำวิจัย

เนื่องจากทีมงานวิจัยใช้การวิจัยปฏิบัติการอย่างมีส่วนร่วมมาเป็นเครื่องมือในการศึกษาครั้งนี้ จึงทำให้งานวิจัยจะต้องแบ่งขั้นตอนการวิจัยออกเป็น 3 ช่วง ดังต่อไปนี้

ช่วงเตรียมการวิจัย เป็นช่วงเวลาที่ทีมงานวิจัยจะต้องวางแผน และเตรียมข้อมูล เตรียมคน เตรียมเครือข่าย เพื่อให้เกิดความพร้อมสำหรับช่วงต่อไป ทั้งนี้ สิ่งที่สำคัญที่สุดประการหนึ่งก็คือ การสร้างความเข้าใจชุมชนและการสร้างความสัมพันธ์ที่ดีกับชาวบ้าน ซึ่งทางคณะนักวิจัยได้เข้าไปทำงานร่วมกับชาวบ้าน โดยพยายามสร้างความสัมพันธ์ที่ดีกับชาวบ้านผ่านการพูดคุยอย่างไม่เป็นทางการทั้งกับกลุ่มผู้นำ และลูกบ้านในครัวเรือนต่างๆ ทั้งนี้ รูปแบบของการสร้างความเข้าใจต่อกันระหว่างนักวิจัยนอกชุมชนกับชาวบ้าน เริ่มจากการแนะนำถึงวัตถุประสงค์การเข้ามาของนักวิจัยและเป้าหมายของการวิจัยด้วยการคุยกลุ่มย่อยกับผู้นำของหมู่บ้าน หลังจากนั้น ทีมงานวิจัยมีการเก็บข้อมูลของเกษตรกรและชุมชน ตลอดจนสร้างความสัมพันธ์กับชาวบ้านอย่างต่อเนื่องด้วยการพูดคุยในลักษณะเยี่ยมบ้านเรือน โดยมีการจัดแบ่งชาวบ้านออกเป็นสองกลุ่ม คือ กลุ่มที่ทำเกษตรเคมีอย่างเข้มข้น กับกลุ่มที่พึ่งพาสารเคมีในระดับน้อย

ซึ่งจากการที่ได้ข้อมูลด้านต่าง ๆ มาประมวลเป็นปัญหา จุดอ่อน จุดแข็ง โอกาส รวมทั้งประเด็นความต้องการของชาวบ้านในการเรียนรู้แล้ว ก็ทำให้ทีมงานวิจัยนำข้อมูลเหล่านี้มาประยุกต์ใช้ในการทำงานแก้ไขปัญหา และพัฒนาชุมชน ไม่ว่าจะเป็นการส่งเสริมให้ชาวบ้านมีโอกาสเรียนรู้ด้วยการอบรมดูงานในหลักสูตรที่เหมาะสมกับปัญหาของชุมชน การสร้างภาพลักษณ์และความเชื่อมั่นของชาวบ้านที่มีต่อหน่วยงานภายนอกด้วยการลงพื้นที่อย่างต่อเนื่อง การร่วมกันถอดบทเรียนเกี่ยวกับภาพรวมของปัญหาทางการเกษตร รายละเอียดและสาเหตุของปัญหาในแต่ละประเด็น นอกจากนั้น นักวิจัยยังช่วยประสานงานให้เกษตรกรสามารถนำดินของตนไปตรวจกับสำนักงานพัฒนาที่ดิน อันเป็นความต้องการของชาวบ้านเองซึ่งในอดีตเจ้าหน้าที่ที่เกี่ยวข้องไม่สามารถดำเนินการให้ได้

อย่างไรก็ตาม การสร้างความตระหนักถึงความเป็นตัวของตัวเองให้เกิดขึ้นกับชาวบ้านนั้น จะต้องเป็นสิ่งที่เกิดขึ้นในกระบวนการวิจัยอย่างมีส่วนร่วม เพื่อช่วยให้ประชาชนเกิดความเชื่อมั่นในตัวเองโดยอัตโนมัติ เพราะในชุมชนมีทั้งคนรวย คนจนที่ถือว่ามิลิทิที่จะออกเสียงเหมือนกัน เพื่อให้ได้เรียนรู้และแลกเปลี่ยนความคิด โดยผ่านกระบวนการร่วมมือกับชาวบ้าน ทั้งนี้เพื่อสร้างความเข้าใจร่วมกันถึงวัตถุประสงค์ หลักการทำงาน และขั้นตอนของโครงการวิจัยปฏิบัติการอย่างมีส่วนร่วม

ชุมชนวังหัวเรือเป็นชุมชนที่เกิดจากการรวมตัวของกลุ่มคนที่อาศัยอยู่ในอาณาเขตบริเวณเดียวกันไม่กว้างนักแยกตามพื้นที่ทำมาหากินของตนเองแต่มีความสัมพันธ์ใกล้ชิดด้วยการทำกิจกรรมร่วมกันของสมาชิกในชุมชน มีฐานะและอาชีพที่คล้ายคลึงกัน มีลักษณะของใช้ชีวิตร่วมกัน ความเป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน ตั้งแต่ระดับครอบครัวไปสู่ระดับเครือญาติจนถึงหมู่บ้านและผู้คนที่อาศัยอยู่ในชุมชน มีความรู้สึกเป็นคนชุมชนเดียวกัน ดังนั้น การเข้าสู่ชุมชนเพื่อสร้างความเข้าใจกับชุมชน จึงต้องพึงระวังอย่างมากเนื่องจากความเป็นพี่น้องและความสัมพันธ์ของชุมชน คณะนักวิจัยจึงต้องสร้างความคุ้นเคยกับชุมชนด้วยการพบปะกับผู้นำชุมชน (ผู้ใหญ่บ้านวังหัวเรือ) และพัฒนาชุมชนตำบลวังหัวเรือ อำเภอหนองมะโมง จังหวัดชัยนาท และตัวแทนกลุ่มเกษตรกรปลอดสารบ้านวังหัวเรือ โดยการจัดเวทีการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ร่วมกับกลุ่มองค์กรในชุมชน เช่น กลุ่มเกษตรกรปลอดสารพิษ กลุ่มปฎิบัติอินทรีย์ชีวภาพ กลุ่มธนาคารชุมชน กลุ่มโรงสีชุมชน เป็นต้น องค์กรเอกชน เช่น ร้านค้าในชุมชน ตัวแทนเจ้าของโรงสีเอกชน เป็นต้น องค์กรภาครัฐ เช่น พัฒนาชุมชนอำเภอหนองมะโมง เกษตรอำเภอหนองมะโมง เป็นต้น จากการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ร่วมกัน เพื่อสร้างความเข้าใจร่วมกันและหาผู้ร่วมอุดมการณ์เดียวกันในการพัฒนาตลาดข้าวตามปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง

ทั้งนี้ ช่วงเตรียมการวิจัยสามารถแบ่งออกได้เป็น 2 ขั้นตอน คือ

1. การสำรวจข้อมูลเกี่ยวกับศักยภาพ และปัญหาของชุมชน ในขั้นตอนนี้มีบทบาทต่อการวิจัยเป็นอย่างมาก เพราะจะทำให้งานวิจัยมีฐานความรู้เกี่ยวกับมิติต่างๆ ของชุมชน ทั้งในระดับกลุ่มเครือข่าย และปัจเจก รวมทั้งยังมีวัตถุประสงค์เพื่อการสร้างสัมพันธ์ภาพกับชาวบ้านในชุมชน โดยคณะนักวิจัยจะใช้การสัมภาษณ์เชิงลึก (In depth Interview) ด้วยการสัมภาษณ์กับผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (Key informant) ซึ่งจะใช้แนวคำถามเพื่อใช้ดำเนินการสัมภาษณ์อย่างไม่เป็นทางการกับกลุ่มตัวอย่างเหล่านี้

โดยข้อมูลที่ทำกรสัมภาษณ์พูดคุยจะประกอบไปด้วยข้อมูลพื้นฐานของชุมชน (ซึ่งจะครอบคลุมประวัติความเป็นมาของชุมชน ทั้งทางด้านเศรษฐกิจ สังคม วัฒนธรรม และการพัฒนาชุมชน) ข้อมูลทั่วไปเกี่ยวกับตัวเกษตรกรทั้งปัญหาของการทำเกษตรในอดีต อายุ รายได้ สุขภาพ สถานภาพสมรส ประสบการณ์ในการทำงาน ฯลฯ ข้อมูลเกี่ยวกับกระบวนการเรียนรู้ของชาวบ้าน (ได้แก่ ลักษณะการเข้าถึงข้อมูลข่าวสาร การเข้าอบรม หรือศึกษาดูงาน การประเมินค่าเกษตรกรรม ทางเลือก การประยุกต์/ ทดลองความรู้มาปฏิบัติจริง การยอมรับแนวคิด ปัญหาในการทำเกษตรกรรม

ทางเลือกตลอดจนแนวคิดทางด้านตลาดสินค้าเกษตร) ข้อมูลเกี่ยวกับแนวทาง กระบวนการ และเทคนิคของเจ้าหน้าที่ รวมทั้งบุคคลภายในชุมชนในการส่งเสริม และถ่ายทอดความรู้สู่เกษตรกรในชุมชน ตลอดจนปัญหาในการส่งเสริมและถ่ายทอดความรู้ให้แก่เกษตรกร

นอกจากการสัมภาษณ์แล้ว คณะนักวิจัยยังใช้วิธีการจัดเวทีการประชุมร่วมกับชาวบ้าน เพื่อให้เกิดการแลกเปลี่ยนความคิด และประสบการณ์ของชาวบ้านในภาพรวมของชุมชน โดยที่การวิจัยในช่วงนี้ประกอบไปด้วยเวทีการประชุม 2 เวที อันได้แก่ เวทีที่ 1 การแนะนำตัวคณะนักวิจัย และชี้แจงวัตถุประสงค์ของโครงการวิจัยต่อชาวบ้าน (วันเสาร์ที่ 21 พฤศจิกายน 2552) และ เวทีที่ 2 การเก็บข้อมูลเบื้องต้นของหมู่บ้าน เกษตรกร ผู้นำ และองค์กรชุมชน (วันเสาร์ที่ 19 ธันวาคม 2552)

ทั้งนี้ ปฏิบัติการในขั้นตอนนี้จะทำให้คณะนักวิจัยเข้าใจสถานการณ์ในการทำเกษตรของชุมชน และค้นพบปัญหาที่เกิดขึ้น เพื่อนำไปใช้วิเคราะห์หาแนวทางการพัฒนาสำหรับโครงการวิจัยในครั้งนี้ อีกทั้งยังจะนำข้อมูลความรู้ที่ได้จากการสำรวจข้อมูลชุมชนมาใช้ประกอบในการจัดเวทีประชุมชาวบ้านในโอกาสต่อไปด้วย

2. เวทีที่ 3 การจัดเวทีสรุปสถานการณ์ของชุมชน หลังจากได้ข้อมูลความรู้ที่เชื่อมโยงกับการทำเกษตรทางเลือก และศักยภาพปัญหาของชุมชนเกี่ยวกับตลาดข้าวแล้ว ทีมงานวิจัยจะนำวัตถุประสงค์ที่ได้มาตีแผ่ นำเสนอและร่วมกันวิเคราะห์แลกเปลี่ยนกับชาวบ้าน เพื่อให้ชุมชนช่วยกันถกเถียงให้เกิดความถูกต้องแม่นยำ ความครบถ้วนของแง่มุมต่างๆ และต่อยอดความรู้ที่เกี่ยวข้องกับปัญหาของการตลาดสินค้าเกษตรในชุมชน ซึ่งนักวิจัยดำเนินการผ่านเวทีการประชุมเวทีที่ 4 และ 5 โดยในเวทีที่ 4 เป็นการพูดคุยในประเด็นการระดมความคิดเห็นอย่างมีส่วนร่วม เพื่อสรุปปัญหาในการทำเกษตรของบ้านวังหัวเรือ และเชิญผู้ใหญ่บ้านอำเภอสรรพยา จ.ชัยนาท มาแลกเปลี่ยนความรู้เรื่องการทำเกษตรอินทรีย์ (วันจันทร์ที่ 5 เมษายน 2553) ขณะที่ในเวทีที่ 5 เป็นการถอดบทเรียนจากการสรุปปัญหาของการทำเกษตรในชุมชน เพื่อประเมินสถานการณ์โดย เทคนิค SWOT และให้ข้อมูลเกี่ยวกับพื้นที่ที่จะไปดูงานแก่ชาวบ้าน (วันอาทิตย์ที่ 25 เมษายน 2553) ซึ่งทั้งสองเวทิดังกล่าว จะทำให้ชาวบ้านมองเห็นปัญหาที่ตนเองกำลังประสบอยู่ได้อย่างชัดเจนและเป็นระบบ อีกทั้งยังมุ่งไปสู่การกระตุ้นความรู้สึกให้ชาวบ้านเกิดแรงจูงใจให้ช่วยกันทำงานสร้างตลาดข้าวของชุมชน

ช่วงการสร้างองค์ความรู้ในการสร้างตลาดข้าว

หลังจากที่ชาวบ้านได้ร่วมกันแลกเปลี่ยนเรียนรู้จนกระทั่งพบปัญหา และศักยภาพเกี่ยวกับการทำเกษตรกรรมในชุมชนของตนแล้ว จึงมีความจำเป็นที่จะต้องค้นหา และเข้าถึงองค์ความรู้ที่สำคัญต่อการสร้างตลาดสินค้าเกษตร เพื่อนำมาวางแผนแนวทางการทำงานของชุมชน ซึ่งในช่วงนี้จะประกอบไปด้วยขั้นตอนต่างๆ ดังนี้

3. การเสาะหา และเรียนรู้แนวทางการทำตลาดข้าว เป็นขั้นตอนที่ชุมชนจะร่วมระดมสมอง / แลกเปลี่ยนประสบการณ์เกี่ยวกับช่องทางตลาด และแหล่งชุมชนความรู้ เพื่อให้ชุมชนมีโอกาสในการเปิด

วิสัยทัศน์ใหม่ ไม่ว่าจะเป็น การค้นหาและเรียนรู้จากผู้เชี่ยวชาญ การเดินทางไปดูงานพื้นที่อื่น การเข้าถึงข้อมูลจากสื่อในรูปแบบต่างๆ เช่น วารสารด้านการเกษตร หนังสือ เว็บไซต์ รายการวิทยุโทรทัศน์ ฯลฯ

4. การสกัดองค์ความรู้ และวิเคราะห์ข้อมูลหลังจากการเรียนรู้ ที่ทีมงานวิจัย และชาวบ้านจะนำข้อมูล แนวคิด ประสบการณ์ ฯลฯ มาพูดคุยแลกเปลี่ยนในแต่ละโอกาสเป็นระยะๆ หลังจากผ่านการเข้าถึงข้อมูลความรู้จากพื้นที่ และสื่อต่างๆ ทั้งนี้ เพื่อจะนำไปสู่การจัดทำชุดความรู้อันจะเป็นปัจจัยนำเข้าของการทำแผนในขั้นต่อไป โดยผู้วิจัยมีการจัดเวทีการประชุมกับชาวบ้านในเวทีที่ 6 อันเป็นเวทีการวิเคราะห์ และแลกเปลี่ยนความรู้หลังจากการดูงานครั้งที่ 1 (วันเสาร์ที่ 8 พฤษภาคม 2553) อันเป็นพื้นฐานที่สำคัญในการปรับเปลี่ยนรูปแบบการผลิต เพื่อที่จะนำไปสู่การสร้างเอกลักษณ์ หรือ จุดเด่นสำหรับสินค้าของเกษตรกร ซึ่งก็คือข้าวปลอดภัยในชุมชนวังหัวเรือ ที่จะทำให้ชาวบ้านมีความพร้อมจนสามารถสร้างตลาดทางเลือกด้วยตัวเองได้ นอกจากนั้น ยังมีการจัดการความรู้ผ่านการลงมือปฏิบัติโดยอาศัยเวทีชาวบ้านในเวทีที่ 7 คือ การเปิดโอกาสให้ชาวบ้านทำปุ๋ยหมักแห้งร่วมกัน และพูดคุยถึงแนวทางการนำความรู้จากการดูงานมาประยุกต์ใช้ (วันพุธที่ 12 พฤษภาคม 2553) ซึ่งภายหลังจากเสร็จสิ้นเวทีที่ 7 แล้วนั้น คณะผู้วิจัยมีการติดตามความคืบหน้า และปัญหาของการปลูกข้าวปลอดภัย การร่วมมือกันทำปัจจัยการผลิต รวมทั้งการเรียนรู้ในการแก้ไขปัญหาต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นของชาวบ้านผ่านกระบวนการกลุ่ม โดยมีเวทีชาวบ้านครั้งต่อ ๆ ไปเป็นช่องทางที่สำคัญในการสร้างกระบวนการเรียนรู้ร่วมกัน

5. การวางแผนสร้างตลาดข้าว หลังจากที่ชาวบ้านได้ร่วมกันสร้าง บ้านที่กจัดเก็บ กระจายองค์ความรู้ผ่านเวทีชาวบ้านในโอกาสและช่วงเวลาต่าง ๆ แล้ว ทางทีมงานวิจัยทั้งผู้วิจัยจากภายนอก ชุมชน ผู้วิจัยในพื้นที่ ตลอดจนหน่วยงานและภาคีที่เกี่ยวข้อง จะทำการสร้างแผนชุมชนทางด้านตลาดข้าวร่วมกันภายใต้องค์ความรู้ สถานการณ์ เวลา และข้อจำกัดที่มีอยู่ในขณะนั้น โดยขั้นตอนนี้จะทำให้ชุมชนมีกิจกรรมที่จะต้องปฏิบัติอย่างเป็นรูปธรรมในช่วงเวลาต่างๆ เกิดองค์กรที่จะทำงานร่วมกันตามหน้าที่และความสามารถที่แต่ละคนถนัด มองเห็นช่องทางการตลาดสำหรับสินค้าเกษตรของชุมชน รวมทั้งเกิดรูปแบบที่เหมาะสมในการประเมินผลการวิจัย

6. ดำเนินการตามแผน เป็นช่วงที่ชุมชนจะนำแผนที่ได้วางไว้มาปฏิบัติ ประยุกต์ และสร้างองค์ความรู้จากการทำจริงในพื้นที่ของตนเอง โดยในขั้นตอนนี้มีการจัดเวทีการประชุมกับชาวบ้าน 2 เวที อันได้แก่ เวทีที่ 8 การติดตามความคืบหน้า และปัญหาอุปสรรคของการทดลองปลูกข้าวปลอดภัย (วันจันทร์ที่ 9 สิงหาคม 2553) และเวทีที่ 9 ค้นหาสาเหตุของปัญหาอุปสรรคในการปลูกข้าวปลอดภัย (วันศุกร์ที่ 27 สิงหาคม 2553)

ช่วงประเมินผล และเขียนรายงาน

7. การประเมินผลโครงการ ภายหลังจากการนำแผนไปปฏิบัติเสร็จสิ้นแล้ว ทีมงานวิจัยจะทำการประเมินผลการทำงาน โดยผ่านเวทีการประชุมแลกเปลี่ยนให้เกิดการถกเถียงอันจะนำไปสู่การเรียนรู้ถึงระดับความสำเร็จ ข้อบกพร่อง จุดเด่น ตลอดจนอุปสรรคในการดำเนินงาน โดยที่คณะนักวิจัยดำเนินการผ่านเวทีที่ 10 คือการสรุปบทเรียนที่ได้รับจากการอบรมดูงาน และการปฏิบัติจริงในชุมชนทั้งในภาพรวม และรายบุคคล (วันเสาร์ที่ 30 ตุลาคม 2553)

8. การเขียนรายงานวิจัย ผู้วิจัยในพื้นที่ และผู้วิจัยภายนอกชุมชน จะทำงานร่วมกันเพื่อสร้างหลักการ แนวทาง รูปแบบ และเนื้อหาในการเขียนรายงานวิจัย ซึ่งภายหลังจากที่รายงานการวิจัยสำเร็จแล้ว ทางทีมงานวิจัยจะนำเสนอต่อเวทีชาวบ้าน ทั้งนี้ เพื่อให้เกิดการยอมรับ ปรับเปลี่ยนแก้ไข และความถูกต้องสมบูรณ์ของรายงานการวิจัย

4. ระยะเวลาในการดำเนินการ

กำหนดเริ่มศึกษาตั้งแต่ช่วงเดือนมีนาคม พ.ศ. 2553-สิงหาคม 2554

5. เครื่องมือที่ใช้ในการศึกษา

การพัฒนาตลาดทางเลือกตามปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง กรณีศึกษา ข้าวปลอดภัยบ้านวังหัวเรือ ตำบลวังตะเคียน อำเภอหนองมะโมง จังหวัดชัยนาท ในครั้งนี้ประกอบด้วย

1. แนวคำถามประกอบการพูดคุยและการสัมภาษณ์ เป็นแนวคำถามปลายเปิดที่คณะวิจัยและผู้ให้สัมภาษณ์ได้มีโอกาสได้แลกเปลี่ยนพูดคุยกัน พร้อมทั้งแสดงความคิดเห็นไปด้วย โดยมีแนวคำถามเกี่ยวกับข้อมูลพื้นฐานของชุมชน ประวัติความเป็นมา วิถีชีวิต ศักยภาพชุมชน และความต้องการและปัญหาของชุมชน การทำการเกษตรกรรมตั้งแต่อดีตถึงปัจจุบัน

2. แนวคำถามเพื่อการสนทนากลุ่ม กิจกรรมของชุมชนที่เกี่ยวข้องกับการทำเกษตรกรรม และการจัดการผลิตผลทางการเกษตรของชุมชน เช่น นุ้ยชีวภาพ ข้าวปลอดสารพิษ เป็นต้น

6. อุปกรณ์บันทึกข้อเท็จจริงของชุมชนในการลงภาคสนามเพื่อเก็บข้อมูล

ประกอบไปด้วย สมุดจดบันทึก เครื่องบันทึกเสียง รวมถึงกล้องถ่ายรูป เพื่อเป็นประโยชน์ในการเก็บรวบรวมข้อมูล และป้องกันการลืมข้อมูล อาจทำให้เกิดความผิดพลาด หรือความบกพร่องขึ้นมาได้

ตารางที่ 1 ปฏิทินกิจกรรมของการศึกษาวิจัยการพัฒนาตลาดทางเลือก

กิจกรรม	วันที่ 1 การ แนะนำตัว คณะ นักวิจัย และชี้แจง วัตถุประสงค์	วันที่ 3 การ จัดเวที สรุป สถานการณ์ ของ ชุมชน	พิธีเปิดกลุ่ม ข่าว ปล่อยภัย บ้านวังหัว เรือ โดย นายอำเภอ หนองมะ โมง	วันที่ 5 สรุป ปัญหาของ การทำ เกษตรของ ชุมชน โดย SWOT	วันที่ 6 สรุปผลจาก การศึกษาดู งานกับการ ปรับเปลี่ยน รูปแบบการ ผลิต	เวทีประชุม วางแผนสร้าง ตลาดข่าว ปล่อยภัย	วันที่ 9 ค้นหา สาเหตุ ปัญหา อุปสรรค การปลูก ข้าว ปลอดภัย	ศึกษาดูงาน ตลาด ทางเลือก ณ จังหวัด อ่างทอง	เกี่ยวข้องกับ / สืบหา ณ โรงสีชุมชน / คัดข้าว / บรรจุผลผลิตภัณฑ์	
เดือน	พ.ย.52	ธ.ค.52ม.ค.53	มี.ค.53	เม.ย.53	พ.ค.53	มิ.ย.-ก.ค.53	ส.ค.53	ต.ค.53	พ.ย.53	ธ.ค.53
	วันที่ 2 การเก็บข้อมูล เบื้องต้นของ หมู่บ้าน เกษตรกร ผู้นำ และองค์กร ชุมชน	วันที่ 4อบรม กระบวนการ เรียนรู้การ ทำเกษตร อินทรีย์	ศึกษาดูงาน เรื่องแนวคิด เศรษฐกิจ พอเพียง ณ จังหวัด สุพรรณบุรี	วันที่ 7 การ จัดการ ความรู้ผ่าน การทำนุ้ย หมักแห้ง	วันที่ 8 ติดตาม ความคืบหน้า ปัญหา อุปสรรค การปลูกข้าว	วันที่ 10 สรุป บทเรียนจาก การอบรมดู งานและการ ปฏิบัติจริงใน ชุมชน	จำหน่ายที่ อำเภอ หนองมะ โมงในงาน ประชุม กำนัน ผู้ใหญ่บ้าน			